

Здійснення інформаційної діяльності (створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної антиукраїнської інформації) у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією,

Активна участь у заходах спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради:

Добровільне (з власної волі – без психологічного або фізичного примушування) зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах (утворених всупереч Конституції України), створених на тимчасово окупованій території.

Добровільна (з власної волі – без психологічного або фізичного примушування) участь в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або у збройних формуваннях держави-агресора.

Добровільне (з власної волі – без психологічного або фізичного примушування) надання незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створених на тимчасово окупованій території, та/або збройним формуванням держави-агресора допомоги у веденні бойових дій проти Збройних сил України (інших військових формувань, утворених відповідно до законів України), добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України.

Необхідно зауважити, що носієм зазначених форм оперативно-значимої поведінки може бути лише громадянин України (не може бути іноземець та особа без громадянства).

Хижний Богдан Віталійович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

**ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ
ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ПОДАНИХ
ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ
ОСОБИ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ**

Для розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців потрібно використовувати спеціальні знання, зокрема для з'ясування чи вносились зміни у документ, встановлення способу підроблення сумнівного документа, встановлення особи, яка внесла у нього зміни або засобів, які були використані для досягнення злочинної мети тощо. Дійсно, усі ці та багато інших питань, які

виникають під час досудового розслідування таких видів злочинів неможливо встановити без використання спеціальних знань.

Однією із основних форм використання спеціальних знань у розслідуванні вказаної категорії кримінальних правопорушень є залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій. Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України, під час розслідування злочинів, що розглядаються, спеціаліст може бути залучений сторонами кримінального провадження для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) [1].

У криміналістичній літературі приділено достатньо уваги участі спеціаліста в С(Р)Д. Наприклад, на думку І. В. Пирога спеціаліст-криміналіст під час досудового розслідування відіграє важливу роль, і безпосередньо надає криміналістичну, методичну, технічну та консультативну види допомоги [2, с. 122].

Такої ж думки Копча Н. В., яка вважає, що спеціаліст, долучаючись до проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування службового підроблення, реалізує такі функції: 1) практичну (підготовка, організація та проведення окремих слідчих (розшукових) дій; пошук, виявлення, огляд і фіксація слідів вчинення кримінального правопорушення, речових доказів; відібрання зразків для порівняльного дослідження); 2) методичну (консультування слідчого щодо науково обґрунтованих методик, способів організації та проведення слідчих (розшукових) дій тощо; 3) технічну (обрання та застосування належних науково-технічних і техніко-криміналістичних засобів, необхідних для якісного виявлення та фіксації слідів кримінального правопорушення та речових доказів); 4) консультаційну, яка полягає в наданні роз'яснень з питань, що виникають у кримінальному провадженні); 5) процесуальну, що передбачає фіксацію в протоколі слідчої (розшукової) дії інформації, наданої спеціалістом; постановку запитань спеціалістом тощо [3, с. 200].

Серед усіх видів С(Р)Д, у більшості випадків, залучення спеціаліста-криміналіста відбувається до проведення огляду місця події. Це пов'язано із складністю роботи на місці події та необхідністю кваліфіковано зібрати максимальну кількість речових доказів, які залишилися після вчинення злочинів, що досліджуються. Наприклад, навряд чи слідчий знає, що застосування парів йоду для виявлення слідів папілярних ліній може у подальшому стати перешкодою для проведення експертизи матеріалів документів. Саме тому, до огляду залучається спеціаліст-криміналіст. Однак, слідчий в праві залучити спеціаліста не лише до огляду, але і до будь-якої С(Р)Д і мета такої участі буде майже однакова – забезпечення якісного використання науково-технічних засобів фіксації та зібрання (виявлення, фіксації,

вилучення) всієї слідової інформації, повноти відображених про це даних у протоколі та додатках до нього [4, с. 18].

Враховуючи зміст ч. 2, 4 ст. 71 КПК України та результати проведеного нами опитування слідчих Національної поліції України залучення спеціаліста до С(Р)Д під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, здійснюється для: 1) надання безпосередньої технічної допомоги у фіксації (фото, відео) ходу і результатів проведення відповідної С(Р)Д, складання схем, планів, креслень, тощо (64,3 % опитаних); 2) застосування технічних засобів, приладів та спеціального обладнання, методів виявлення, фіксації та вилучення документів, речей, предметів, слідів та інших речових доказів (77,4 %); 3) надання допомоги у формулюванні описової частини протоколу (вилучених документів, їх копій, комп'ютерної техніки, матеріалів, що використовуються для виготовлення фіктивних документів тощо) (38,2 %); 4) підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії (підібрати доцільні та необхідні технічні засоби її фіксації, обрати відповідну тактику проведення, підібрати інших спеціалістів з інших галузей знань (2,3 %); 5) надання консультації з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (наприклад, які саме документи можуть мати відношення до події такого виду злочину, упакування та зберігання вилученого персонального комп'ютера та принтера або матеріалів, які використовували для виготовлення фіктивних документів тощо) (34,2 %); 6) для відбору зразків для проведення експертизи (3,6 %); 6) надання довідки з питань, що належать до сфери знань спеціаліста, у випадках, передбачених ч. 3 ст. 245 КК України (зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису) (12,4 %).

Для участі в процесуальних діях під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, слідчий має право запросити спеціаліста будь-якої галузі знань. Однак, аналіз кримінальних проваджень, відкритих за ст. 205-1 КК України, дозволив стверджувати, що у більшості випадків залучалися: спеціаліст-криміналіст у складі слідчо-оперативної групи (у 83,6 % опрацьованих кримінальних проваджень) та спеціалісти у галузі комп'ютерно-технічних досліджень (4,4 %).

Як видно з наведеного, під час розслідування злочинів, що розглядаються залучення спеціалістів до С(Р)Д хоч і має добровільний характер (на розсуд слідчого, прокурора), але без таких осіб дуже важко кваліфіковано зібрати криміналістично значущу інформацію, і особливо, запобігти її втраті.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія. Дніпропетровськ : ДДУВС ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

3. Копча Н. В. Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення: дис. на здобуття ступ. доктора філософії за спец. 081 – Право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2022. 264 с.

4. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій: Навчальний посібник / [Є.Ю. Свобода, А.В. Кофанов, А.В. Самодін та ін.] Вінниця: Нілан-ЛТД, 2018. 432 с.

Худенко Дмитро Миколайович,
ветеран Національної поліції України

СУДОВА ПРАКТИКА Й ЕФЕКТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В РОЗШУКОВІЙ РОБОТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах, коли Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами через воєнний стан та необхідність ефективного вирішення кримінальних справ, роль кримінального аналізу в розшуковій роботі стає особливо актуальною. Кримінальний аналіз, як інструмент правоохоронних органів, спрямований на виявлення, аналіз та прогнозування кримінальних явищ, забезпечує нові можливості для підвищення ефективності розшукової роботи та правосуддя. У контексті воєнного стану, коли зростає ризик вчинення злочинів і змінюється характер кримінальної діяльності, аналіз судових рішень, пов'язаних з кримінальним аналізом, набуває стратегічного значення для розробки ефективних методів протидії.

Нажаль, до 2014 року ці питання досліджувались фрагментарно, а з початком у 2022 році воєнної агресії науковий інтерес активувався [1]. Втім, відповідної аналіз судової практики відсутній.

Дослідження має важливе практичне значення, оскільки результати аналізу судових рішень можуть бути використані для удосконалення механізмів кримінального розслідування та розшукової роботи. Вивчення практики застосування кримінального аналізу в умовах воєнного стану дозволить правоохоронним органам оптимізувати свої ресурси, підвищити ефективність розкриття злочинів, а також сприятиме формуванню рекомендацій щодо